

до активного наукового життя є стратегічним пріоритетом, що відповідає глобальним тенденціям розвитку суспільства.

Список джерел:

1. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. К.: Знання, 2018. 254 с.
2. Кремень В.Г. Вища освіта в Україні: стан та перспективи розвитку. К.: Педагогічна думка, 2020. 320 с.
3. Altbach P.G. The Intelligence of Globalization in Higher Education. Cambridge: MIT Press, 2021. 210 p.
4. Knight J. Internationalization of Higher Education: A Conceptual Framework. New York: McGraw-Hill, 2019. 185 p.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА АЗЕРБАЙДЖАНІ

Бабаєв Ісмаїл (Азербайджан)

Науковий керівник – доцент, доктор філософії Михайлюк Н.В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

Навчання іноземних студентів в українських закладах вищої освіти викликає інтерес до порівняльної характеристики соціальних особливостей суспільства, зокрема до демографічної ситуації в Україні та Азербайджані.

Україна вже тривалий час перебуває в глибокій демографічній кризі, загостреною війною 2022 року, масовою еміграцією, різким падінням народжуваності, втратами трудових ресурсів і стрімким старінням населення, що створює довгострокові загрози для економічного розвитку.

За оцінками науковців Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, чисельність населення на початку 2025 року (без урахування тимчасово окупованих територій) становить близько 28-30 мільйонів осіб. Частина населення виїжджає за кордон у пошуку прихистку, люди гинуть на

фронті, під час ракетних обстрілів житлового фонду, виробничих об'єктів і критичної інфраструктури [2].

Такі втрати характерні для будь-якої країни в умовах війни. Однак додатковим чинником виступає постійний сильний стрес, який негативно впливає на стан здоров'я та тривалість життя українців. Найвище скорочення населення з різних причин спостерігалось у 2024 році – до 800 тисяч осіб.

За даними за перше півріччя 2024 року, на 100 народжень припадало 286 смертей, тоді як у 2023 році на 100 народжених в Україні припадало 265 померлих. Тим часом на кожні 100 народжень у Польщі припадало приблизно 106 смертей. Таким чином, Україна одночасно опинилася в групі країн з найвищою смертністю та найнижчою народжуваністю. Багато українських родин свідомо відкладають народження дітей через невизначеність і загрози війни. Це створює відкладений ефект, наслідки якого Україна відчує ще довго після завершення бойових дій. Водночас триває процес старіння нації – частка осіб старшого віку в структурі населення зростає.

Одним із найбільших факторів втрати населення є зовнішня міграція. За оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, кількість українців за межами країни сягнула 6,9 мільйона осіб. Водночас вітчизняні демографи називають цю цифру завищеною – різниця з українськими прикордонними даними може сягати до 2 мільйонів. У перші тижні повномасштабної війни в 2022 році значна частина виїздів не була належно зафіксована, а згодом багато українців, які перебували за кордоном нелегально, змогли легалізувати свій статус. Це суттєво ускладнює точний облік.

Зростає занепокоєння тим, що чимало людей не просто шукають тимчасовий притулок, а планують залишитися за кордоном назавжди. Чим довше триває війна, тим більше українців адаптуються до нових умов, інтегруються в іноземні суспільства та втрачають мотивацію повертатися.

Найгостріша демографічна ситуація – на Сході України. Постійні бойові дії, руйнування міст, масові виїзди населення, відсутність роботи й житла

ведуть до ризику повної депопуляції цих територій. Експерти вже використовують образ «монгольської пустки», щоб підкреслити масштаби загрози – безлюдні простори без перспектив відродження.

Натомість західні області, куди переїхало багато внутрішньо переміщених осіб, стали відносно безпечним прихистком. Але навіть тут не варто говорити про стабілізацію – перенаселення, зростання безробіття, соціальні й інфраструктурні навантаження створюють нові ризики.

Україна потребує термінової, продуманої демографічної політики. Йдеться не лише про фінансову підтримку домогосподарств і бізнесу, а й про комплексні програми повернення громадян, створення привабливих умов для молоді й кваліфікованих кадрів, інвестиції в охорону здоров'я, психосоціальну допомогу, забезпечену інфраструктуру.

Важливо також сформувані дієві механізми мотивації до народження дітей, повернення з-за кордону та активної участі у відбудові держави. Невідкладною є потреба у проведенні перепису населення – без точних статистичних даних неможливо розробити ефективну соціальну політику та стратегію післявоєнного відновлення.

Україна входить у критичну фазу демографічного скорочення, і ця проблема має стати національним пріоритетом. Адже йдеться не просто про статистику – це питання майбутнього країни, її економіки, культури, соціуму, армії, а отже – її державності [1].

Демографічна ситуація в Азербайджані станом на 2025 рік характеризується повільним зростанням чисельності населення та урбанізацією.

Державний комітет статистики Азербайджану оприлюднив дані щодо чисельності населення, рівня смертності та народжуваності, а також щодо кількості зареєстрованих шлюбів та розлучень за 9 місяців 2025 року.

Зазначається, що чисельність населення Азербайджану з початку 2025 року збільшилася на 28 758 осіб, або на 0,3%. Станом на 1 жовтня вона досягла 10 253 647 осіб.

54,4% мешканців країни становлять міські жителі, 45,6% – сільські; 49,8% населення – чоловіки, 50,2% – жінки.

За даними Держкомстату, за звітний період районними (міськими) реєстраційними відділеннями Міністерства юстиції Азербайджану було зареєстровано 72 210 новонароджених.

Тим часом, показник народжуваності на кожні 1 000 осіб склав 9,4 проти 10,1 за січень-вересень 2024 року. Частка хлопчиків серед новонароджених становила 53,1%, дівчаток – 46,9%. З новонароджених 2422 – близнюки, 78 – трійнята.

У той же час, за січень-вересень цього року в країні було зареєстровано 44 409 випадків смерті. Зазначається, що, порівняно з відповідним періодом 2024 року, цей показник на 1000 осіб населення збільшився з 5,7 до 5,8.

Крім того, рівень народжуваності на 1 000 жителів був вищим за середній по країні (9,4) в економічних районах: Гірський Ширван (12,0), Лянкяран-Астара (11,4), Карабах (11,2), Східний Зангезур (11,0), Міль-Мугань (10,7), Міль-Мугань (10,7), Газах-Товуз, Губа-Хачмаз та Центральний Аран (по 10,5).

За 9 місяців поточного року в країні було зареєстровано 36 332 шлюби та 15 480 розлучень.

Згідно з інформацією, порівняно з аналогічним періодом минулого року кількість шлюбів на 1 000 осіб населення знизилася з 4,8 до 4,7, а розлучень – з 2,1 до 2,0 [3].

Отже, демографічна ситуація в Україні та Азербайджані суттєво різниться: Україна переживає глибоку депопуляцію з дуже низькою народжуваністю та високою смертністю, посилену війною, тоді як Азербайджан демонструє позитивний природний приріст, хоча й темпи його росту сповільнюються. Україна має старіюче населення, а Азербайджан відносно молоду структуру населення.

Список джерел:

1. Заяць Т. Демографічна ситуація в Україні та проблеми міграції населення. URL: <https://nasze-slowo.pl/demograficzna-sytuacja-v-ukrayini-ta-problemy-migracziyi-naselennya/>.

2. Петрівський О.О. Демографічна ситуація в Україні: перспективи виходу з кризи та мінімізація її впливу на розвиток економіки країни. *Економіка та суспільство*. 2025. №7. С. 65-77.

3. Статистика життя: як змінюється демографічний портрет Азербайджану. URL: <https://media.az/society/statistika-zhizni-kak-menyaetsya-demograficheskij-portret-azerbajdzhana>.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК АЗЕРБАЙДЖАНУ

Набієв Сархан (Азербайджан)

Науковий керівник – доцент, доктор філософії Михайлюк Н.В.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

Азербайджанська Республіка є однією з важливих держав Південного Кавказу, яка має вигідне географічне положення, значні природні ресурси та багату історико-культурну спадщину. Демографічні процеси відіграють ключову роль у розвитку будь-якої країни, оскільки саме населення є основою економіки, ринку праці та соціального життя. У цій роботі розглянуто основні демографічні показники Азербайджану, зокрема чисельність населення, народжуваність, смертність, міграцію та їхній вплив на соціально-економічний розвиток держави.

Чисельність і структура населення. Станом на сьогодні чисельність населення Азербайджану перевищує 10 мільйонів осіб. Країна характеризується відносно молодю віковою структурою, що є позитивним фактором для економічного розвитку. Значна частина населення перебуває у працездатному віці, що створює сприятливі умови для формування трудових ресурсів.

Більшість населення проживає у міських районах, зокрема у столиці – місті Баку, яке є головним економічним, культурним та освітнім центром